

Konstytucyjne uprawnienia głowy państwa w zakresie formowania władzy sądowniczej

Agnė Juškevičiūtė-Vilienė

Uniwersytet Wileński, Wydział Prawa, Katedra Prawa Publicznego

1. Wprowadzenie

W wielu państwach świata przeważają formy rządzenia lub reprezentowania państwa przez prezydenta. O takiej popularności prezydenta jako głowy państwa przesądził udany „eksperyment” USA, kiedy to Amerykanie jeszcze w 1789 r. wybrali na prezydenta państwa Jerzego Waszyngtona (1788–1797). Inaczej niż w innych państwach w XVIII w., gdzie najwyższa władza miała charakter monarchistyczny, dziedziczny, Konstytucja USA stanowiła, że głowę państwa wybierają mieszkańcy, tj. ustanowiła zasadę jej obieralności¹. Ten udany przykład pociągnął także inne państwa i stał się istotną oznaką reformy form rządów i instytucji zarządzania państwem. Niestety, w znaczącej dla konstytucyjnych tradycji państw Litwy i Polski Konstytucji Rzeczypospolitej Obojga Narodów z 3 maja 1791 r. instytucja prezydenta nie została jeszcze wprowadzona, a pierwsze postanowienia konstytucyjne, ustanawiające uprawnienia prezydenckie pojawiły się dopiero „po I wojnie światowej, po odzyskaniu przez Litwę i Polskę niepodległości, gdy w obu państwach za jedną z fundamentalnych części ustroju politycznego uznano zasadę podziału władz”². W ten sposób w obu republikach zgodnie z teorią Monteskiusza władzę wykonawczą podzielono na dwa segmenty i prezydent, jako członek władzy wykonawczej i głowa państwa, został skonstytucjonalizowany w podstawowych aktach prawnych państwa (na Litwie – w pierwszej stałej Konstytucji Państwa Litewskiego z 1922 r.³, w Polsce w 1921 r. w Konstytucji mar-

1 A. Bakaveckas, *Lietuvos Respublikos prezidento įgaliojimai vykdomosios valdžios srityje*, „Jurisprudencija” 2003, t. 42(34), s. 70.

2 R. Balicki, A. Ławniczak, *Lietuviškos ir lenkiškos teisinės – politinės sistemos po 1918 m. lyginamoji analizė*, [w:] *Lietuvos ir Lenkijos santykių dinamika: nuo istorinės patirties iki šiuolaikinės situacijos. Straipsnių rinkinys*, Sudarytojai: M. Norkevičius, G. Lukoševičiūtė, I. Masiliūnaitė. Vytauto Didžiojo universitetas: „Versus aureus” leidykla, 2015, s. 139.

3 Należy zaznaczyć, że instytucję prezydenta wspomina się także w międzywojennych tymczaso-

cowej⁴). Po przewrotach w 1926 r. – które miały miejsce w maju w Warszawie, zaś w grudniu w Kownie – w Polsce i na Litwie ustanowił się semiprezydencki system rządów, który został oficjalnie zatwierdzony w nowo uchwalonych konstytucyjnych aktach prawnych tych państw, jednak był uchylony w obu państwach po rozpoczęciu się II wojny światowej. Po odzyskaniu przez Litwę i Polskę niepodległości instytucja prezydenta nie została zapomniana i była odtworzona w nowo uchwalonych konstytucjach tych państw. Uregulowana w Konstytucji Republiki Litewskiej z 1992 r.⁵ instytucja Prezydenta Republiki jest odzwierciedleniem kompromisu pomiędzy demokratycznym ustrojem parlamentarnym i prezydenckim. Dla konstytucyjnego ustroju państwa litewskiego charakterystyczny jest dualistyczny (podwójny) model władzy wykonawczej: władzę wykonawczą na Litwie sprawuje Prezydent Republiki – głowa państwa oraz Rząd⁶. Zgodnie z postanowieniami Konstytucji Polski z 1997 r.⁷ w państwie tym „funkcjonuje tak zwany ustrój parlamentarno-gabinetowy, w którym władza wykonawcza jest podzielona pomiędzy Rządem i Prezydentem⁸”. W konstytucjach obu państw prezydentowi, poza funkcjami władzy wykonawczej, nadane są istotne uprawnienia w zakresie formowania władzy sądowniczej. Według B. Dziemidok-Olszewskiej, „formowanie władzy sądowniczej stanowi wyłączną funkcję głowy państwa, gdyż dążąc do zapewnienia niezawisłości sędziów, w drodze decyzji apolitycznej sędziów powinien powoływać najwyższy przedstawiciel państwa, w celu uniknięcia wpływu parlamentu i władzy wykonawczej na sądy⁹”. Biorąc pod uwagę niemalże identyczną konstytucyjną przeszłość Litwy i Polski, celem niniejszego artykułu jest dokonanie analizy porównawczej konstytucyjnych uprawnień głowy państwa w zakresie formowania władzy sądowniczej na Litwie i w Polsce oraz podanie kilku praktycznych przykładów, dotyczących trudności w realizacji tych uprawnień.

Przedmiotem badania niniejszej pracy są specyficzne cechy konstytucyjnych podstaw uprawnień prezydenta w zakresie formowania władzy sądowniczej, zatwierdzonych w konstytucjach i interpretowanych w doktrynie konstytucyjnej na Litwie i w Polsce.

wych konstytucjach (w *Podstawowych przepisach Tymczasowej Konstytucji Państwa Litewskiego z lat 1918 i 1919* (patrz: *Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16–1940. VI. 15)*, Vilnius 1996, s. 2–6) oraz w Tymczasowej Konstytucji Państwa Litewskiego z 1920 r. (patrz: *Laikinoji Lietuvos valstybės konstitucija*, LVŽ, 12.06.1920, nr 37–407).

4 W polskiej literaturze prawniczej Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r. często nazywana jest „Konstytucją marcową” – od nazwy miesiąca marca, w którym została przyjęta.

5 Lietuvos Respublikos Konstitucija, „Valstybės žinios” 1992, nr 33–104.

6 Wyrok Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 13 grudnia 2004 r., „Valstybės žinios” 2004, nr 181–6708.

7 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [interaktyvus. Żiūrėta 2016-07-01], <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> [dostęp 01.07.2016].

8 R. Balicki, A. Ławniczak, *Lietuviškos ir lenkiškos teisinės...*, s. 145.

9 B. Dziemidok-Olszewska, *Instytucja prezydenta w państwach Europy środkowo-wschodniej*, Lublin 2004, s. 260.

Swój artykuł podzielę na dwie części, na początku omówię teoretyczne aspekty uprawnień Prezydenta Republiki Litewskiej w zakresie formowania władzy sądowniczej oraz ukażę praktyczne aspekty, przedstawiając rozpatrywaną przez Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej sprawę dotyczącą omawianej kwestii, następnie analogicznie przedstawię uprawnienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie formowania trzeciej władzy i omówię jedną problematyczną sprawę.

Uprawnieniom Prezydenta Republiki Litewskiej oraz jego sytuacji prawnej w literaturze prawniczej i naukowej poświęca się wiele uwagi. O instytucji Prezydenta Republiki pisali: P. Vinkleris, E. Kūris, A. Hollstein, G. Mesonis, J. Talat-Kelpša, A. Lukošaitis, A. Vaišvila, K. Jovaišas, E. Jarašiūnas, I. Pukanasytė, A. Bakaveckas. Na Litwie brakuje autorów piszących na temat sytuacji prawnej Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Temat niniejszej pracy jest aktualny i istotny, gdyż w pracy uwagę poświęca się niezależnemu uznaniu prezydentów Litwy i Polski w formowaniu „trzeciej władzy”, stosując metodę analizy porównawczej. Sytuacja prawna Prezydenta Polski rozpatrywana jest na podstawie prac polskich uczonych w dziedzinie prawa konstytucyjnego – B. Dziemidok-Olszewskiej, B. Banaszaka, L. Garlickiego, L. Gardockiego i innych.

2. Uprawnienia prezydenta Republiki Litewskiej w zakresie formowania władzy sądowniczej

2.1. Aspekty teoretyczne

Na indywidualny, wyjątkowy status prawny Prezydenta Republiki, jako głowy państwa, wskazują różne postanowienia konstytucji¹⁰. Należy wspomnieć, że część konstytucyjnych uprawnień Prezydenta Republiki dotyczy możliwości formowania innych instytucji sprawujących władzę w państwie i (lub) wywierania wpływu na ich działalność, podejmowane decyzje, proces prawotwórczy. Od tego, jak Prezydent Republiki realizuje przewidziane w konstytucji uprawnienia, w dużym stopniu zależy funkcjonowanie także innych instytucji władzy państwowej. W aktach Sądu Konstytucyjnego niejednokrotnie stwierdzano, że konstytucyjna zasada podziału władz oznacza, iż w sytuacji, gdy konstytucja bezpośrednio określa uprawnienia określonej instytucji władzy, jedna instytucja władzy państwowej nie może od drugiej przejąć takich uprawnień

10 Wyrok Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 25 maja 2004 r., „Valstybės žinios” 2004, nr 85-3094.

ani ich przekazać innej instytucji władzy państwowej bądź zrzec się; że takie uprawnienia nie mogą być zmienione lub ograniczone przez ustawę. Zatwierdzone w konstytucji uprawnienia Prezydenta Republiki w zakresie formowania władzy sądowniczej to znaczący element statusu konstytucyjnego głowy państwa. Zmiana lub ograniczenie uprawnień w tej dziedzinie, a także takie uregulowanie trybu realizacji, aby działania Prezydenta Republiki były związane przez decyzje instytucji lub funkcjonariuszy nieprzewidzianych w konstytucji, oznaczałoby zmianę konstytucyjnej kompetencji Prezydenta Republiki¹¹.

Zanim rozpocznę analizę konstytucyjnych uprawnień prezydenta w zakresie formowania władzy sądowniczej, określonych w Konstytucji Republiki Litewskiej, dokonam krótkiego przeglądu istniejących na Litwie systemów sądowych. Obecnie na Litwie zgodnie z konstytucją i ustawami wyróżnia się trzy systemy sądowe:

1. Sąd Konstytucyjny sprawuje kontrolę konstytucyjną;
2. Litewski Sąd Najwyższy, Litewski Sąd Apelacyjny, sądy okręgowe i rejonowe tworzą system sądów powszechnych (art. 111 ustęp 1 Konstytucji¹²);
3. Uwzględniając art. 111 ustęp 2 Konstytucji¹³, utworzono w Republice Litewskiej system sądów administracyjnych.

Zgodnie z konstytucją, system sądów powszechnych składa się z sądów czterech szczebli: pierwszy szczebel (najniższy) – sądy rejonowe (apilinkowe), drugi szczebel – sądy okręgowe (apigardowe), trzeci szczebel – Litewski Sąd Apelacyjny, czwarty (najwyższy) – Litewski Sąd Najwyższy. Tymczasem na system sądów administracyjnych składają się okręgowe sądy administracyjne i Litewski Naczelny Sąd Administracyjny. Należy podkreślić, że ustawodawca Republiki Litewskiej posiada prawo tworzenia sądów rejonowych oraz okręgowych, określania granic terytoriów działalności odpowiednich sądów okręgowych i rejonowych oraz ustanawiania takich składów liczebnych tych sądów, jakie, według niego, są konieczne do właściwego wymierzania sprawiedliwości¹⁴. To, zgodnie z doktryną Sądu Konstytucyjnego, dotyczy również sądów szczególnych.

W trakcie analizy konstytucyjnych uprawnień Prezydenta Republiki Litewskiej w zakresie formowania władzy sądowniczej rozpatrzone zostały postanowienia za-

11 Wyroki Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 21 grudnia 1999 r., „Valstybės žinios” 1999, nr 109-3192 oraz z dnia 9 maja 2006 r., *ibidem*, nr 51-1894.

12 Art. 111 ust. 1 Konstytucji Republiki Litewskiej: „Sądami Republiki Litewskiej są: Litewski Sąd Najwyższy, Litewski Sąd Apelacyjny, sądy okręgowe i rejonowe”.

13 Art. 111 ust. 2 Konstytucji Republiki Litewskiej: „Do rozstrzygania spraw administracyjnych, z zakresu prawa pracy, spraw rodzinnych, a także innych spraw mogą zostać, w drodze ustawy, powołane sądy szczególne”.

14 Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 28 marca 2006 r., „Valstybės žinios”, nr 36-1293.

warte w art. 84¹⁵ i 112¹⁶ Konstytucji i wykładająca je doktryna Sądu Konstytucyjnego. W istocie pojęcie uprawnień Prezydenta Republiki w zakresie formowania władzy sądowniczej związane jest z uprawnieniami do: 1) powoływania sędziów, 2) ich awansowania, 3) składania z urzędu, 4) przenoszenia sędziów na inne miejsce pracy.

Prezydent Republiki bierze udział w powoływaniu i składaniu z urzędu sędziów sądów powszechnych wszystkich szczebli, rozpoczynając od najniższego szczebla – sądów rejonowych – i kończąc na szczeblu najwyższym – Sądzie Najwyższym (a także wszystkich sądów szczególnych). Jednak jego uprawnienia w stosunku do sędziów różnych sądów powszechnych są różne. Na przykład, sędziów i przewodniczących sądów rejonowych, okręgowych i szczególnych powołuje i zwalnia Prezydent Republiki, nie występując w tej sprawie z wnioskiem do Sejmu. Tymczasem zgodnie z art. 84 pkt 11 Konstytucji Prezydent Republiki przedstawia Sejmowi kandydatury sędziów Sądu Najwyższego, a po ich powołaniu przedstawia Sejmowi spośród nich kandydaturę przewodniczącego Sądu Najwyższego. Prezydent powołuje sędziów Sądu Apelacyjnego i spośród nich powołuje przewodniczącego Sądu Apelacyjnego, o ile Sejm wyrazi poparcie.

Zatem sędziów i przewodniczących niektórych sądów powszechnych powołuje i zwalnia Prezydent Republiki bez konieczności wystąpienia z wnioskiem do Sejmu, natomiast sędziów i przewodniczących innych sądów powszechnych Prezydent Republiki powołuje i zwalnia po uzyskaniu poparcia Sejmu. Sędziów i przewodniczących Litewskiego Sądu Najwyższego na wniosek Prezydenta Republiki powołuje i składa z urzędu Sejm. Należy zaznaczyć, że analiza postanowień konstytucyjnych pozwala twierdzić, że Sejm uczestniczy w powoływaniu i składaniu z urzędu sędziów i przewodniczących sądów tylko dwóch najwyższych szczebli, sędziów Litewskiego Sądu Najwyższego i Sądu Apelacyjnego, zaś Prezydent Repu-

15 Art. 84 Konstytucji Republiki Litewskiej:

„Prezydent Republiki:

[...]

11) przedstawia Sejmowi kandydatury sędziów Sądu Najwyższego, a po ich powołaniu przedstawia Sejmowi spośród nich kandydaturę przewodniczącego Sądu Najwyższego; powołuje sędziów Sądu Apelacyjnego i spośród nich powołuje za zgodą Sejmu przewodniczącego Sądu Apelacyjnego; powołuje sędziów i przewodniczących sądów apigardowych i apilinkowych, przenosi ich siedziby; w przypadkach przewidzianych w ustawie przedstawia Sejmowi wnioski o zwolnienie sędziów; za zgodą Sejmu powołuje i odwołuje Prokuratora Generalnego Republiki Litewskiej;

12) przedstawia Sejmowi kandydatury trzech sędziów Sądu Konstytucyjnego, a po powołaniu wszystkich sędziów Sądu Konstytucyjnego przedstawia Sejmowi spośród nich kandydaturę Przewodniczącego Sądu Konstytucyjnego”.

16 Art. 112 Konstytucji Republiki Litewskiej: „Sędziów Sądu Najwyższego, a spośród nich przewodniczącego, powołuje i odwołuje Sejm na wniosek Prezydenta Republiki. Sędziów Sądu Apelacyjnego, a spośród nich przewodniczącego, powołuje Prezydent Republiki za zgodą Sejmu. Sędziów sądów apigardowych, apilinkowych i sądów szczególnych oraz przewodniczących tych sądów powołuje i, gdy jest to konieczne, przenosi ich siedziby Prezydent Republiki. W sprawach powoływania sędziów, awansów, przenoszenia lub zwolnienia z funkcji, Prezydent Republiki zasięga rady organu sędziowskiego, określonego przez ustawę”.

bliki uczestniczy w powoływaniu i składaniu z urzędu sędziów sądów powszechnych wszystkich szczebli, poczynając od najniższego szczebla – sądów rejonowych i kończąc na szczeblu najwyższym – Sądzie Najwyższym, oraz sędziów wszystkich sądów szczególnych.

Artykuł 112 Konstytucji w ust. 5 głosi, że w sprawach powoływania sędziów, awansów, przenoszenia lub złożenia z urzędu Prezydent Republiki zasięga rady specjalnego organu sędziowskiego, określonego przez ustawę – Rady Sędziów. Opinia tej instytucji ma dla Prezydenta istotne skutki prawne, tj. w przypadku braku poparcia tej instytucji Prezydent Republiki nie może wydać decyzji o powołaniu, awansowaniu, przeniesieniu lub złożeniu z urzędu.

Przewidzianą w konstytucji specjalną instytucję sędziowską Sąd Konstytucyjny interpretuje jako ważny element samorządu Sądu – samodzielnej władzy państwowej. Zgodnie z jurejurisprudencją konstytucyjną instytucja ta nie tylko pomaga Prezydentowi Republiki w formowaniu sądów, ale też stanowi przeciwwagę dla Prezydenta Republiki jako podmiotu władzy wykonawczej w zakresie formowania korpusu sędziów¹⁷. Zatwierdzone w konstytucji pełnowartościowość władzy sądowniczej, jej samodzielność, niezawisłość, konstytucyjna zasada podziału władz nie pozwalają przeznaczenia i funkcji wspomnianej specjalnej instytucji sędziowskiej rozumieć tak, aby została zanegowana lub zignorowana jej rola jako przeciwwagi dla Prezydenta Republiki w zakresie formowania korpusu sędziów¹⁸.

Zgodnie z konstytucją wystąpienia Prezydenta Republiki do wspomnianej specjalnej instytucji sędziowskiej o radę nie mogą wiązać i nie wiążą żadnych instytucji państwowych, urzędników państwowych, decyzji żadnej innej instytucji ani innej osoby¹⁹.

Ważne jest, aby pamiętać, że odpowiedzialność za powołanie osoby na sędziego spada na Prezydenta Republiki. Zdaniem V. Sinkevičiausa, „to, że decydując o powołaniu osoby na sędziego, Prezydent Republiki uprzednio otrzymuje odpowiednią opinię Rady Sędziów, nie oznacza, że Prezydent Republiki nie ponosi odpowiedzialności za swoją decyzję o powołaniu osoby na sędziego”²⁰. Według uczonego, opinii specjalnej określonej w ustawie instytucji sędziowskiej nie można interpretować jako rekomendacji dla Prezydenta Republiki powołania określonej osoby na sędziego lub jej niepowołania, awansowania sędziego czy też nie, przeniesienie go czy też nie, złożenia z pełnionego urzędu czy też nie. Gdyby wspomniana opinia była tylko rekomendacją, nie spełniałoby to jednej z funkcji przeciwwagi władzy sądowniczej w stosunku do władzy wykonawczej, zaś w trakcie formowania korpusu sędziów władza wykonawcza dominowałaby w stosunku do władzy sądowniczej, zatem istniałaby podstawa, by twierdzić, że zostały stworzone określone przesłanki (nie zapobieżono) naruszenia niezawisłości sędziów i sądów.

17 Wyroki Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 21 grudnia 1999 r., „Valstybės žinios” 1999, nr 109-3192 oraz z dnia 9 maja 2006 r., *ibidem*, nr 51-1894.

18 *Ibidem*.

19 T. Birmontienė, *etc.*, *Lietuvos konstitucinė teisė*, Vilnius 2012, s. 648.

20 V. Sinkevičius, *Teisėjo atleidimas iš pareigų: konstitucinės doktrinos teoriniai ir praktiniai aspektai*, „Jurisprudencija” 2010, nr 2(120), s. 104.

Opinia specjalnej instytucji sędziowskiej powoduje skutki o dwojakim charakterze:

- 1) w przypadkach, gdy Prezydent Republiki zwraca się do przewidzianej w art. 112 ust. 5 Konstytucji specjalnej instytucji sędziowskiej o opinię w sprawie powołania, awansowania czy przeniesienia sędziego, a instytucja ta doradza osobę powołać, awansować lub przenieść, taka opinia nie jest dla Prezydenta Republiki wiążąca – może on decydować, czy powołać taką osobę na sędziego, czy nie;
- 2) w przypadkach, gdy określona w art. 112 ust. 5 Konstytucji specjalna instytucja sędziowska doradza Prezydentowi Republiki nie powoływać osoby na sędziego, nie awansować sędziego lub go nie przenosić, Prezydent Republiki zgodnie z konstytucją nie może (odpowiednio) tej osoby powołać na sędziego, awansować lub go przenieść (a jeśli powołuje, awansuje lub przenosi sędziego Sądu Najwyższego lub Sądu Apelacyjnego – nie może proponować jego kandydatury Sejmowi)²¹.

Inna ważna funkcja głowy państwa w zakresie formowania władzy sądowniczej to formowanie składu Sądu Konstytucyjnego. Gdy Sąd Konstytucyjny co trzy lata odnawia jedną trzecią swojego składu, prezydent wraz z przewodniczącym Sejmu i przewodniczącym Sądu Najwyższego ma prawo przedstawiać Sejmowi kandydatów na sędziów Sądu Konstytucyjnego. Gdy Sejm powoła wszystkich sędziów Sądu Konstytucyjnego, prezydent spośród sędziów tego sądu przedstawia Sejmowi kandydaturę przewodniczącego Sądu Konstytucyjnego.

Podsumowując przedstawione teoretyczne aspekty konstytucyjnych uprawnień Prezydenta Republiki Litewskiej w zakresie formowania władzy sądowniczej, można stwierdzić, że uczestniczy on w powoływaniu i zwalnianiu sędziów wszystkich szczebli sądów powszechnych, a także sędziów sądów szczególnych, oraz w formowaniu składu Sądu Konstytucyjnego.

2.2. Aspekty praktyczne

Chcąc ukazać nie tylko teoretyczne aspekty formowania przez Prezydenta Republiki Litewskiej władzy sądowniczej, ale też podać przykłady praktyczne, dotyczące uprawnień prezydenta we władzy sądowniczej, chciałabym przeanalizować sprawę z zakresu jurysprudencki konstytucyjnej, która była znana nie tylko społeczności litewskich sędziów, ale też szeroko omawiana w mediach i społeczeństwie.

8 lipca 1999 r. na wniosek Prezydenta Republiki Litewskiej Sejm, w oparciu o nadane mu przez Konstytucję uprawnienia, na okres dziewięciu lat powołał V.G. na przewodniczącego Litewskiego Sądu Najwyższego²². 8 lipca 2008 r. zgodnie z art. 84 pkt 11, art. 112 ust. 2 i 5 Konstytucji, art. 81 ust. 1 pkt 1, ust. 2 i 7 ustawy Republiki Litewskiej o sądach i uwzględniając opinię Rady Sędziów,

²¹ *Ibidem*, s. 116.

²² Postanowienie Sejmu Republiki Litewskiej z dn. 8 lipca 1999 r. Nr VIII-1319. W sprawie powołania V. Greičiusa na prezesa Litewskiego Sądu Najwyższego, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3C252BF88F76> [dostęp 01.06.2016].

prezydent w drodze dekretu wystąpił do Sejmu Republiki Litewskiej z wnioskiem o złożenie V.G. z urzędu przewodniczącego Litewskiego Sądu Najwyższego po upływie okresu jego kadencji²³. Jednak parlamentarzyści nie poparli złożenia z urzędu przewodniczącego sądu²⁴. Doszło do takiej sytuacji prawnej, że nie wiadomo było, kto dalej będzie przewodniczył Sądowi Najwyższemu, gdy skończy się kadencja V.G.²⁵ Sejm, nie udzielając poparcia dekretowi Prezydenta w sprawie złożenia z urzędu przewodniczącego Sądu Najwyższego po upływie jego kadencji, postawił cały Sąd Najwyższy w niezręcznej sytuacji. Następnego dnia bowiem po zakończeniu kadencji przewodniczącego sąd nie miał prezesa, a to mogło doprowadzić do „paraliżu” tej instytucji. Sytuację tę znany na Litwie i zagranicą znawca prawa i sędzieja TSUE E. Kūrys ocenił jako prawną „nowość z dziedziny lunatyzmu” i w takim przypadku „na Litwie nie ma Konstytucji, gdyż Sejm ją zdeptał, niszcząc sądy na Litwie”²⁶. Należy zaznaczyć, że po odrzuceniu przez Sejm wniosku Prezydenta o złożeniu z urzędu przewodniczącego Sądu Najwyższego powtórne rozpatrzenie tego wniosku przez Sejm nie było możliwe bez ponownego wniosku głowy państwa.

Tymczasem prezydent V. Adamkus 1 października 2008 r. powtórnie wydał dekret, w którym wnosił do Sejmu Republiki Litewskiej o złożenie V.G. z urzędu przewodniczącego Litewskiego Sądu Najwyższego po upływie kadencji²⁷. Jednak i tym razem przewodniczący Sądu Najwyższego nie został złożony z urzędu na wskutek braku poparcia Sejmu. Uwzględniając powstałą sytuację, Prezydent Republiki Litewskiej zwrócił się do Sądu Konstytucyjnego, prosząc o wyjaśnienie, czy wolny mandat posła na Sejm, m.in., oznacza i to, że parlamentarzysta może głosować tak, by zwalniany przez Sejm przewodniczący Sądu Najwyższego po upływie jego kadencji nie został złożony z urzędu. Prezydent chciał też dowiedzieć się, czy istnieją jakiekolwiek okoliczności konstytucyjnie usprawiedli-

23 Dekret Prezydenta Republiki Litewskiej z dn. 8 lipca 2008 r. Nr 1K-1429. W sprawie wniosku do Sejmu Republiki Litewskiej o złożenie V. Greičiusa z urzędu prezesa Litewskiego Sądu Najwyższego, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A3C47B64822E> [dostęp 01.06.2016].

24 „Przeciwko” wnioskowi prezydenta o złożenie V. Greičiusa z urzędu głosowało 43, „za” – 41, „powstrzymało się” – 20 posłów na Sejm. Więcej: D. Sinkevičius, *Seimas smogė prezidentui ir neatleido V.Grečiaus*, <http://www.delfi.lt/news/daily/law/seimas-smoge-prezidentui-ir-neatleido-vgreiciaus.d?id=17610858> [dostęp 01.06.2016].

25 W środkach masowego przekazu wyrażano opinie, że „część posłów głosowała przeciw tylko dlatego, że doradca Prezydenta V. Adamkusa do spraw prawnych Aušra Rauličkytė z tribuny sejmowej stwierdziła, że parlamentarzyści nie mogą głosować sprzecznie z pozycją prezydenta, a poza tym złożenie z urzędu V.G. to tylko kwestia formalna”. Inny punkt widzenia na takie czynności Sejmu – to brak poparcia parlamentu dla nowej proponowanej przez Prezydenta kandydatury na przewodniczącego Litewskiego Sądu Najwyższego. Więcej: *ibidem*.

26 *Ibidem*.

27 Dekret Prezydenta Republiki Litewskiej z dn. 1 października 2008 r. Nr 1K-1517. W sprawie wniosku do Sejmu Republiki Litewskiej o złożenie V. Greičiusa z urzędu prezesa Litewskiego Sądu Najwyższego, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A82535FF0DF5> [dostęp 01.06.2016].

wiające decyzję posła Sejmu o niezwalnianiu sędziów, których kadencja dobiegła końca, i czy taką decyzję posła da się pogodzić z jego obowiązkiem szanowania i postępowania zgodnie z konstytucją oraz prawem.

Warto zaznaczyć, że dążąc do rozwiązania zaistniałej sytuacji, prezydent skorzystał z konstytucyjnego prawa zwrócenia się o wyjaśnienie postanowień Sądu Konstytucyjnego z dnia 9 maja 2006 r.²⁸, w którym wyjaśniano sytuację prawną przewodniczących sądów i kierowników wydziałów, dotyczącą złożenia z urzędu sędziego po zakończeniu jego kadencji. Interpretując wspomniane orzeczenie, Sąd Konstytucyjny konstatawał, że zgodnie z Konstytucją Republiki Litewskiej w ramach wykonywania swoich konstytucyjnych uprawnień, dotyczących złożenia z urzędu przewodniczącego Sądu Najwyższego po upływie okresu jego uprawnień (kadencji), i przyjmowania na posiedzeniu Sejmu odpowiedniego indywidualnego aktu stosowania prawa, posłowie na Sejm mają obowiązek działać w ten sposób, by Sejm mógł wypełnić wynikający z konstytucji wymóg złożenia z urzędu przewodniczącego Sądu Najwyższego po zakończeniu ustawowo określonej kadencji. W przeciwnym wypadku będzie miało miejsce odstępstwo od zatwierdzonych w art. 112 ust. 2, art. 115 ust. 2 Konstytucji Republiki Litewskiej imperatywów, konstytucyjnej zasady państwa prawnego, zaś mandat posła na Sejm byłby używany wbrew wymogom wynikającym z konstytucji i przysięgi składanej przez posła na Sejm. Zdaniem Sądu Konstytucyjnego, w przypadkach, gdy stwierdzono obiektywny fakt, że ustawowo określona kadencja przewodniczącego Sądu Najwyższego dobiegła końca, nie istnieją żadne konstytucyjnie uzasadnione okoliczności, wobec których niezłożenie z urzędu przewodniczącego Sądu Najwyższego po upływie ustawowo określonej kadencji dałoby się pogodzić z Konstytucją Republiki Litewskiej²⁹.

Zatem Sąd Konstytucyjny stwierdził, że w przypadkach, gdy kadencja przewodniczącego Sądu Najwyższego dobiegła końca i Sejm stwierdza to jako fakt o charakterze obiektywnym, nie istnieją żadne konstytucyjnie uzasadnione okoliczności, wobec których niezłożenie z urzędu przewodniczącego Sądu Najwyższego po upływie ustawowo określonej kadencji dałoby się pogodzić z Konstytucją Republiki Litewskiej. Ponadto, chociaż posłowie na Sejm posiadają wolny mandat, nie można go jednak utożsamiać ze swobodnym działaniem posła na Sejm tylko według własnego uznania, ignorując konstytucję. Podejmowane przez posłów na Sejm decyzje powinny być zgodne z konstytucją, należy przestrzegać nakazów wynikających z konstytucji i przysięgi posła na Sejm. To znaczy, że jeśli Prezydent Republiki Litewskiej wnosił do Sejmu o złożenie z urzędu przewodniczącego Sądu Najwyższego po upływie kadencji, Sejm nie mógł tego odmówić albo też wcale nie rozpatrywać wniosku prezydenta.

28 Wyroki Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 21 grudnia 1999 r., „Valstybės žinios” 1999, nr 109-3192 oraz z dnia 9 maja 2006 r., *ibidem*, nr 51-1894.

29 Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 15 maja 2009 r., „Valstybės žinios”, nr 58-2251.

3. Uprawnienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie formowania władzy sądowniczej

3.1. Aspekty teoretyczne

Zgodnie z art. 10 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³⁰ prezydent wraz z Radą Ministrów sprawuje władzę wykonawczą. Zdaniem R. Balickiego i A. Ławniczaka, „stanowisko prezydenta nie jest symboliczne i nie ogranicza się jedynie do działalności reprezentacyjnej”, jednak „teoretycznie w konstrukcji polskiego ustroju największą moc w polityce wykonawczej posiada premier”³¹. Jednak głowa państwa poza posiadanymi uprawnieniami w zakresie władzy wykonawczej pełni też inne ważne funkcje w rządzeniu państwem. B. Banaszak wskazuje, że art. 126 ust. 1 i 2 Konstytucji określa trzy istotne funkcje prezydenta, tj. 1) reprezentowanie Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantowanie ciągłości władzy państwowej; 2) czuwanie nad przestrzeganiem konstytucji; 3) strzeżenie suwerenności i bezpieczeństwa państwa, nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium³². Na podstawie wspomnianych funkcji i odpowiednich postanowień konstytucji można twierdzić, że wpływ prezydenta na formowanie władzy sądowniczej w Rzeczypospolitej Polskiej jest znaczący. Twierdzenie te potwierdza art. 179 Konstytucji, głoszący, że sędziów na czas nieokreślony powołuje Prezydent Rzeczypospolitej.

Zanim rozpocznie analizę zawartych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej konstytucyjnych uprawnień prezydenta w zakresie formowania władzy sądowniczej, zwięźle omówię system sądowy Polski.

Zgodnie z art. 10 ust. 2 Konstytucji władzę sądowniczą sprawują sądy i trybunały³³. Artykuł 175 ust. 1 Konstytucji *expressis verbis* wymienia, że sądy to Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne i sądy wojskowe.

Sąd Najwyższy jest najwyższą instytucją sądową w Polsce. Sprawuje on kontrolę sądową postanowień wszystkich innych sądów, zapewniając spójność wykładni ustaw i praktyki sądowej. Sąd Najwyższy nie jest sądem powszechnym.

System sądów powszechnych składa się z sądów apelacyjnych, sądów okręgowych i sądów rejonowych. Na system sądów administracyjnych składają się Naczelny Sąd Administracyjny i wojewódzkie sądy administracyjne.

30 Art. 10 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: „Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały”.

31 R. Balicki, A. Ławniczak, *Lietuviškos ir lenkiškos teisinės...*, s. 133.

32 B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 615.

33 *Ibidem*, s. 30.

Do trybunałów należą Trybunał Konstytucyjny, jako instytucja kontroli konstytucyjnej, i Trybunał Stanu, rozpatrujący sprawy wszczęte przeciwko osobom, które zajmują (albo zajmowały) najwyższe stanowiska w służbie państwowej, za naruszenie konstytucji lub innych aktów prawnych.

Analizując konstytucyjne uprawnienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie formowania władzy sądowniczej, należy rozważyć postanowienia art. 126 ust. 1, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 179 Konstytucji i interpretując je doktryną Trybunału Konstytucyjnego. Podsumowując tekst konstytucji, należy stwierdzić, że podstawowy akt prawny Rzeczypospolitej Polskiej uprawnienia prezydenta w zakresie formowania władzy sądowniczej wiąże z prawem powoływania sędziów. W konstytucji *expressis verbis* (art. 179) zawarte jest postanowienie, że „sędziów na czas nieokreślony powołuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa”. Takie postanowienie oznacza, że prezydent może powoływać sędziów niezależnie od rodzaju i szczebla sądu (z wyjątkiem sędziów Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu). Zgodnie z doktryną Trybunału Konstytucyjnego należy stwierdzić, że prawo prezydenta do powoływania sędziów stanowi jego wyłączne prawo (prerogatywę), a także jego wyłączną swobodę uznaniową i odpowiedzialność.

Warto zaznaczyć, że prezydentowi w realizacji jego uprawnień w zakresie formowania trzeciej władzy pomaga specjalna instytucja – Krajowa Rada Sądownictwa, która przedstawia prezydentowi kandydatów na sędziów. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej, dlatego ma prawo nie zgodzić się na proponowanego przez Radę kandydata³⁴. Taką opinię Trybunału popierają także polscy przedstawiciele nauki prawa, np. L. Garlicki³⁵, L. Gardocki³⁶. Jednak prezydent bez wniosku Rady nie może powołać na sędziego określonego kandydata.

Zgodnie z eksplicitnymi postanowieniami konstytucji pierwszego prezesa Sądu Najwyższego powołuje prezydent na sześcioletnią kadencję spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego, zaś prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego powołuje na sześcioletnią kadencję spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego. Tymczasem zwolnić sędziego prezydent nie ma prawa, gdyż art. 180 Konstytucji głosi, że sędziowie są nieusuwalni (ust. 1), złożyć sędziego z urzędu, zawiesić w urzędowaniu, przenieść do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew jego woli można tylko na mocy orzeczenia sądu i tylko w ustawowo określonych przypadkach.

Inną funkcją prezydenta w zakresie formowania władzy sądowniczej, wymienianą przez licznych polskich prawników, jest uprawnienie głowy państwa do przyjmowania przysięgi od nowo powołanych sędziów³⁷.

34 Z. Witkowski, A. Bień-Kacała, *Prawo konstytucyjne*, Toruń 2015, s. 385.

35 L. Garlicki, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 5.

36 L. Gardocki, *Naprawdę jesteśmy trzecią władzą*, Warszawa 2008, s. 48.

37 Funkcję tę wymienia B. Banaszak (*Konstytucja...*, s. 640) i M. Grybowski *et al.* (*Prawo konstytucyjne*, Białystok 2009, s. 256).

Należy podkreślić, że wyłączne prawo formowania składu Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej posiada sejm. Zdaniem L. Garlickiego, „parlament powinien wpływać na ukształtowanie Trybunału Konstytucyjnego, gdyż zapewnia to równowagę pomiędzy przyjmowanymi przez Trybunał orzeczeniami, które wywierają wpływ na ustawodawstwo i kształtują decyzje polityczne”³⁸. Jednak zgodnie z art. 194 ust. 2 Konstytucji Polski prezesa i wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego powołuje prezydent spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego.

Podsumowując omówione teoretyczne aspekty konstytucyjnych uprawnień Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie formowania władzy sądowniczej, należy stwierdzić, że jest on jedyną instytucją uczestniczącą w powoływaniu sędziów wszystkich szczebli sądów powszechnych i szczególnych oraz w przyjmowaniu przysięgi od nowych sędziów.

3.2. Aspekty praktyczne

Zmierzając do osiągnięcia celu niniejszego artykułu, którym jest dokonanie analizy porównawczej konstytucyjnych uprawnień głowy państwa w Polsce i na Litwie w zakresie formowania władzy sądowniczej, oraz podanie kilku praktycznych przykładów, dotyczących trudności w realizacji tych uprawnień, chciałabym przedstawić sprawę z zakresu jurysprudencji konstytucyjnej rozpatrywaną przez Trybunał Konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej, w której omawiane są uprawnienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie formowania instytucji nadzoru konstytucyjnego.

Zgodnie z art. 194 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów, wybieranych indywidualnie przez Sejm na 9 lat. W 2015 r. dobiegła końca kadencja pięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej: trzech – 6 listopada, dwóch – 2 i 8 grudnia. W dniu 25 czerwca 2015 r. uchwalono nową ustawę o Trybunale Konstytucyjnym³⁹, która w art. 137 głosi, że kandydaci na sędziów Trybunału Konstytucyjnego, którzy zastąpią tych, czyja kadencja dobiega końca w 2015 r., powinni być przedstawieni w ciągu 30 dni od dnia, w którym niniejsza ustawa wchodzi w życie. Zgodnie z tym postanowieniem ustawy o Trybunale Konstytucyjnym Sejmowi kadencji 2011–2015 przedstawiono kandydatów na wszystkie pięć miejsc sędziów Trybunału, które zwolnią się w 2015 r. Sejm kadencji 2011–2015 postanowieniami z dnia 8 października 2015 r. powołał pięciu nowych sędziów Trybunału: trzech – na miejsca tych

38 L. Garlicki, *Sądownictwo konstytucyjne w Europie Zachodniej*, Warszawa 1987, s. 97.

39 Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U., poz. 1064), <http://trybunal.gov.pl/o-trybunale/akty-normatywne/ustawa-o-trybunale-konstytucyjnym/> [dostęp 20.07.2016].

sędziów, których kadencje kończą się 6 listopada, tj. jeszcze podczas kadencji Sejmu, i dwóch – na miejsca tych sędziów, których kadencje dobiegają końca 2 i 8 grudnia, tj. już po zakończeniu się kadencji tego Sejmu. Parlament nowej kadencji 2015–2019 r. nie zgodził się z postanowieniami nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym ani z tym, że Sejm starej kadencji mógł wybrać dwóch sędziów, którzy, ich zdaniem, powinni być wybrani przez Sejm kadencji 2015–2019 r. W związku z tym grupa posłów na Sejm w dniu 17 listopada 2015 r. wystąpiła do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie, czy odpowiednie postanowienia nowo uchwalonej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, dotyczące statusu sędziów Trybunału, trybu ich powoływania, sądownictwa Trybunału Konstytucyjnego są zgodne z konstytucją⁴⁰.

Podstawowe zarzuty wnioskodawcy wobec ustawodawcy dotyczyły tych postanowień ustawy, które reglamentują tryb powoływania sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Jeden z nich, który chciałabym omówić bardziej szczegółowo, stanowi, że osoba, wybrana na sędziego Trybunału, zanim rozpocznie pełnić swoje funkcje, powinna złożyć przysięgę wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 21 ust. 1 ustawy). Według wnioskodawcy, postanowienie to narusza zasadę autonomii Sejmu w wyborze sędziów Trybunału oraz konstytucyjną spójność systemu instytucji. Zdaniem wnioskodawcy, przysięgę wybranych sędziów Trybunału powinna przyjmować ta instytucja, która ich wybiera⁴¹. Zatem, według grupy posłów na Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej powinien być wykluczony z tworzenia korpusu sędziów Trybunału Konstytucyjnego.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że uwzględniając zasadę równowagi i współdziałania władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej oraz zasadę niezawisłości sądów, konstytucja określa tylko jeden podmiot, mogący wybierać osoby na sędziów Trybunału Konstytucyjnego, tj. Sejm. Żadna inna instytucja nie może wykonywać tej funkcji. Sporne postanowienie art. 21 ust. 1 ustawy, reglamentujące obowiązek wybranego przez Sejm sędziego Trybunału przysięgania wobec prezydenta, równocześnie zobowiązuje samego prezydenta do niezwłocznego przyjęcia przysięgi sędziego i nie przewiduje możliwości odmowy jej przyjęcia. W przeciwnym wypadku, nadając prezydentowi prawo odmowy przyjęcia przysięgi od osoby powołanej na sędziego Trybunału Konstytucyjnego, stworzono by ustawową normę prawną, pozwalającą nie tylko Sejmowi, lecz i prezydentowi uczestniczyć w procesie wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego⁴².

Trybunał podkreślił, że przysięga ma znaczenie nie tylko symboliczne, ale wywołuje też skutki prawne: osoba, powołana na sędziego Trybunału, po pierwsze, publicznie przyrzeka dochować przysięgi, po drugie, nabywa uprawnienia

40 Wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, Dz.U. z 2015 r., poz. 1064, file:///C:/Users/vu15494/Downloads/K_34_15_wns_2015_11_17_ADO.pdf [dostęp 01.06.2016].

41 *Ibidem*.

42 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 3 grudnia 2015 r. sygn. akt K 34/15, <http://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?cid=2&dokument=13053&sprawa=16426> [dostęp 01.06.2016].

sędziego. Dlatego przyjęcie przysięgi jest konieczne i stanowi jedną z określonych w konstytucji funkcji prezydenta, wykonywania których nie może odmówić. Odmowa prezydenta przyjęcia przysięgi byłaby sprzeczna z zasadą państwa prawa i konstytucyjnym postanowieniem, że „Prezydent Rzeczypospolitej wykonuje swoje zadania w zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach” (art. 126 ust. 3 Konstytucji).

W orzeczeniu Trybunału podkreślono też, że prezydent ma obowiązek stworzyć warunki, aby osoba powołana przez Sejm na sędziego Trybunału Konstytucyjnego mogłaby niezwłocznie wykonywać funkcje sędziego. Zgodnie z konstytucją prezydent, przyjmując przysięgę, działa jako najwyższy przedstawiciel władz Rzeczypospolitej Polskiej oraz gwarant ciągłości władzy państwowej. Przyjmując przysięgę nowego sędziego, prezydent zapewnia ciągłość działalności władzy sądowniczej, tj. Trybunału Konstytucyjnego, gdyż określone funkcje może wykonywać tylko Trybunał w pełnym składzie⁴³.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że prezydent może tylko na okres rozsądny, nie zakłócając ciągłości pracy Trybunału, odroczyć przyjęcie przysięgi w celu rozwiania wątpliwości co do prawidłowości procedury powołania sędziego Trybunału. W orzeczeniu wymienione zostały trzy przypadki, kiedy prezydent może odroczyć przyjęcie przysięgi:

- jeśli istnieje podejrzenie, że Sejm formalnie naruszył procedurę wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego;
- jeśli osoba powołana na sędziego nie posiada niezbędnych umiejętności prawnych, aby mogła sprawować te funkcje;
- jeśli zostały ujawnione przeszkody osobiste, dla których osoba nie może zostać sędzią Trybunału Konstytucyjnego⁴⁴.

Trybunał konstatawał, że art. 21 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym powinien być rozumiany jako obowiązek prezydenta niezwłocznego przyjęcia przysięgi od powołanego przez Sejm sędziego Trybunału, odmienna wykładnia byłaby bowiem sprzeczna z zatwierdzoną w konstytucji kompetencją Sejmu do wyboru sędziów oraz konstytucyjnymi podstawami działalności prezydenta.

Zatem analiza spraw z zakresu jureprudencki konstytucyjnej obu państw pozwala stwierdzić, że konstytucyjne uprawnienia prezydenta w zakresie formowania władzy sądowniczej są wielostronne i ich realizacja często natrafia na praktyczne trudności. Jednak instytucje nadzoru konstytucyjnego obu państw skłaniają się ku rozszerzonej wykładni konstytucyjnych postanowień, reglamentujących uprawnienia prezydenta w zakresie formowania trzeciej władzy, i niezmnieszenia swobodnego uznania głowy państwa w tej dziedzinie.

43 *Ibidem*.

44 *Ibidem*.

4. Podsumowanie

Podsumowując, należy stwierdzić, że zarówno Prezydent Republiki Litewskiej, jak i Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej posiadają istotne uprawnienia w zakresie formowania władzy sędziowskiej. W Republice Litewskiej prezydent uczestniczy w powoływaniu i składaniu z urzędu sędziów sądów powszechnych wszystkich szczebli, podczas gdy Sejm ma wpływ na powoływanie i składanie z urzędu sędziów i przewodniczących sądów powszechnych tylko dwóch najwyższych szczebli, sędziów Litewskiego Sądu Najwyższego i Sądu Apelacyjnego. W Rzeczypospolitej Polskiej prezydent ma wyłączną kompetencję w zakresie powoływania nowych sędziów i przyjmowania ich przysięg, Sejm w tym procesie nie uczestniczy. Kształtując instytucje nadzoru konstytucyjnego, prezydenci obu państw aktywnie w tym uczestniczą: prezydent Republiki Litewskiej może przedstawiać kandydatów na sędziów i prezesa Sądu Konstytucyjnego, zaś prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przyjmuje przysięgę od nowych sędziów i powołuje prezesa i wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego. Analiza rozpatrzonych spraw z zakresu jurysprudencji konstytucyjnej ukazuje, że instytucje nadzoru konstytucyjnego w obu państwach skłaniają się ku zatwierdzeniu w „żywej konstytucji” dość szerokich uprawnień prezydenta w zakresie formowania trzeciej władzy.

Literatura

- Bakaveckas A., *Lietuvos Respublikos prezidento įgaliojimai vykdomosios valdžios srityje*, „Jurisprudencija” 2003, t. 42(34).
- Balicki R., Ławniczak A., *Lietuviškos ir lenkiškos teisės – politinės sistemos po 1918 m. lyginamoji analizė*, [w:] *Lietuvos ir Lenkijos santykių dinamika: nuo istorinės patirties iki šiuolaikinės situacijos*, Straipsnių rinkinys. Sudarytojai: M. Norkevičius, G. Lukoševičiūtė, I. Masiliūnaitė. Vytauto Didžiojo universitetas, „Versus aureus“ leidykla, 2015.
- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Birmontienė T. et al., *Lietuvos konstitucinė teisė*, Vilnius 2012.
- Dziemidok-Olszewska B., *Instytucja prezydenta w państwach Europy środkowo-wschodniej*, Lublin 2004.
- Gardocki L., *Naprawdę jesteśmy trzecią władzą*, Warszawa 2008.
- Garlicki L., *Sądownictwo konstytucyjne w Europie Zachodniej*, Warszawa 1987.
- Garlicki L., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 1999.
- Grybowski M. et al., *Prawo konstytucyjne*, Białystok 2009.
- Lietuvos valstybės teisės aktai (1918.II.16–1940. VI. 15)*, Vilnius 1996.

Sinkevičius V., *Teisėjo atleidimas iš pareigų: konstitucinės doktrinos teoriniai ir praktiniai aspektai*, „Jurisprudencija“ 2010, t. 2(120).

Witkowski Z., Bień-Kacała A., *Prawo konstytucyjne*, Toruń 2015.

Akty prawne

Konstytucja Republiki Litewskiej, „Valstybės žinios“ 1992, nr 33-1014.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> [dostęp 01.07. 2016].

Dekret Prezydenta Republiki Litewskiej z dn. 18 lipca 2008 r. nr 1K-1429. W sprawie wniosku do Sejmu o złożenie V. Greičiusa z urzędu prezesa Litewskiego „Sądu Najwyższego“, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A3C47B64822E> [dostęp 01.06.2016].

Dekret Prezydenta Republiki Litewskiej z dn. 1 października 2008 r. nr 1K-1517. W sprawie wniosku do Sejmu o złożenie V. Greičiusa z urzędu Prezesa Litewskiego Sądu Najwyższego, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A82535FF0DF5> [dostęp 01.06.2016].

Postanowienie Sejmu Republiki Litewskiej z dn. 8 lipca 1999 r. nr VIII-1319. W sprawie powołania V. Greičiusa na prezesa Litewskiego Sądu Najwyższego, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3C252BF88F76> [dostęp 01.06.2016].

Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U., poz. 1064), <http://trybunal.gov.pl/o-trybunale/akty-normatywne/ustawa-o-trybunale-konstytucyjnym/> [dostęp 20.07.2016].

Orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej

Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 28 marca 2006 r., „Valstybės žinios“, nr 36-1293.

Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 15 maja 2009 r., „Valstybės žinios“, nr 58-2251.

Wyrok Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 21 grudnia 1999 r., „Valstybės žinios“ 2006, nr 51-1894.

Wyrok Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 25 maja 2004 r., „Valstybės žinios“ 2004, nr 85-3094.

Wyrok Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 13 grudnia 2004 r., „Valstybės žinios“ 2004, nr 181-6708.

Wyrok Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z dnia 9 maja 2006 r., „Valstybės žinios“, nr 51-1894.

Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 3 grudnia 2015 r., sygn. akt K 34/15, <http://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?cid=2&dokument=13053&sprawa=16426> [dostęp 01.06.2016].

Inne źródła internetowe

Sinkevičius D., *Seimas smogė prezidentui ir neatleido V. Greičiaus*, <http://www.delfi.lt/news/daily/law/seimas-smoge-prezidentui-ir-neatleido-vgreiciaus.d?id=17610858> [dostęp 20.07.2016].

Wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. z 2015 r., poz. 1064), file:///C:/Users/vu15494/Downloads/K_34_15_wns_2015_11_17_ADO.pdf [dostęp 20.07.2016].